

Asia: VN/32853/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä

K-kauppiasliitto ry kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Muutosesitysten perusteluiksi on kerrottu pyrkimys tasapainottaa ruokaketjun rakennetta ja parantaa kotimaisen alkutuottajan asemaa. Kotimaisen ruokaketjun kilpailukyky on kansantaloudellisesti merkittävä arvo. K-kauppiasliitto ei kuitenkaan tunnista esityksen perusteluiden näkemystä ruokaketjun epätasapainosta, eikä se usko perustelemattomien päivittäistavarakauppaan kohdistuvien kiristysten johtavan tavoiteltuun lopputulokseen. Emme kannata esitystä sen nyt annetussa muodossa.

Elintarvikemarkkinalain pohjana on EU:n UTP-direktiivi (Unfair Trading Practices), jonka minimitason kansallinen lainsäädäntö ylittää jo nyt. Puheena oleva esitys kiristäisi kansallista lainsäädäntöä jälleen kerran, vaikka aiemmatkaan tiukennukset eivät ole perustuneet kunnolla tutkittuun tietoon, eikä niiden pohjalta ole tehty kunnollista vaikutustenarviointia. UTP-direktiivi määrittelee selkeät koko EU-alueen kattavat pelisäännöt elintarvikemarkkinaan, eikä Suomessa ole todettu viranomaisten toimesta tapauksia, jotka perustelisivat EU-tasoa kireämmän sääntelyn. Lisäksi UTP-direktiiviäkin päivitetään parhaillaan, jonka vuoksi olisi tarpeen seurata direktiivin kehitystä ja laatia toimenpidesuosituksia kansallisen lainsäädännön kehittämiseksi vasta sen jälkeen.

Lainvalmistelussa uusia muutostarpeita perustellaan vakavilla kotimaiseen päivittäistavarakauppaan kohdistuvilla syytöksillä, joiden osalta viranomaiset eivät ole todenneet kilpailumahdollisuuksia heikentävää syrjintää kaupan toimesta. Tämä huomioiden lainsäädäntöä ei tule kiristää olettamien pohjalta. Viranomaisilla on voimassa olevan lainsäädännön perusteella laajat valtuudet tutkia mahdollisia epäkohtia, ja sääntelyn tiukentamisen sijaan onkin panostettava viranomaisvalvontaan ja madaltaa epäkohtien ilmoittamiskynnystä nykyisestä. Elintarvikemarkkinavaltuutetun tällä viikolla

lanseeraama anonyymi ilmoituskanava on hyvä esimerkki siitä, miten ilmoituskynnystä voidaan madaltaa ja saattaa asioita siten helpommin viranomaiskäsitteeseen.

Esityksellä puututtaisiin yritysten elinkeinovapauteen lainsäädännöllä, jonka sisältö on epäselvä, ristiriitainen ja siten huonosti sovellettavissa. Muutosesitykset kohdistuvat päivittäistavarakauppojen omiin merkkeihin ("private label -tuotteet" tai "PL-tuotteet"). Käytännössä jokaisesta omasta merkistä pitäisi tehdä arvio suhteessa vastaavaan brändituotteeseen ennen kuin ne esimerkiksi hinnoitellaan tai sijoitellaan hyllyyn. Alan yritysten hallinnollinen taakka kasvaisi huomattavasti. Jo valmistelun aikana KKV ja elintarvikemarkkinavaltuutettu ovat ilmaisseet huolensa lain toimivuudesta. Muistutamme myös, ettei yhdessäkään toisessa EU-maassa ole vastaavan kaltaista kaupan omiin merkkeihin kohdistuvaa sääntelyä.

Omien merkkien osalta painotamme lisäksi sitä, että niiden rooli eri vähittäiskaupan toimijoilla on hyvin erilainen. Itsenäiset K-kauppiasyrittäjät ostavat sekä brändituotteet että ns. omat merkit tukkukaupalta tai teollisuudelta yritykselleen edelleen asiakkaille myytäväksi. "Omat merkit" eivät ole K-Marketia, K-Supermarketia tai K-Citymarketin päivittäistavarapuolta operoivien K-kauppiasyrittäjien omia merkkejä, vaan tukkukauppana toimivan Kesko Oyj:n merkkejä. Kauppiaille ja monelle asiakkaalle Pirkka on merkkituote siinä missä muutkin. Keskustelu kaupan omien merkkien roolista on tästä näkökulmasta vääristynyttä. Onkin syytä täsmentää, mitä omilla merkeillä tarkoitetaan ja kenen omasta merkistä kulloinkin puhutaan.

Lainvalmistelun laadun osalta yhdyimme Kesko Oyj:n lausuntoon, jossa on erinomaisesti kuvattu taustaselvitysten ja vaikutustenarviointien puutteellisuus.

2. Huomiot esityksen vaikutuksista

Esityksessä ei ole huomioitu lainkaan ehdotettujen sääntelymuutosten kustannusvaikutuksia, jotka ovat kohteena oleville yrityksille merkittäviä. Yritysten kustannusten kasvaminen vaikuttaa myös asiakkailta perittäviin hintoihin.

K-kaupan valikoimassa on kaupan koosta ja asiakkaiden tarpeista riippuen yleensä noin 8.000-30.000 tuotetta. Koko K-ryhmän päivittäistavarakaupan valikoimissa on kulloinkin noin 110 000 lain soveltamisalaan kuuluvaa tuotetta. Käännettyä näyttötaakkaa ja omien tuotemerkkien suosimiskieltoa koskevissa perusteluissa edellytetään, että ostaja dokumentoi kaupalliset ratkaisunsa. Jos tuotteen hankinta-, hinnoittelu- ja sijoittelupäätöksen dokumentoinnin laskennallinen työmäärä olisi 30 minuuttia ja työntekijän tuntipalkka 20 euroa, olisi yksittäiselle kaupalle tästä aiheutuvan ylimääräisen työn kustannus arviolta 80.000 – 300.000 euroa. Valikoimajaksojen vaihtuminen kolmesti vuodessa nostaisi kaikkien noin 1.100 K-ruokakaupan tekemän dokumentointityön kokonaishinnan peräti 660 miljoonaan euroon vuodessa.

3. Huomiot luvusta suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

K-kauppiasliitto ry yhtyy Kesko Oyj:n lausunnossaan esittämiin perusteluihin esitysluonnoksesta laaditun arvion puutteellisuudesta.

4. Muut huomiot perusteluista

Ei lausuttavaa.

5. Huomiot 1 §:stä Soveltamisala säännöskohtaisine perusteluineen

K-kauppiasliitto ry yhtyy Kesko Oyj:n lausuntoon.

6. Huomiot 1 a §:stä Säännökset, joita sovelletaan riippumatta muutoin sovellettavasti laista säännöskohtaisine perusteluineen

K-kauppiasliitto ry yhtyy Kesko Oyj:n lausuntoon.

7. Huomiot 1 b §:stä Lain tarkoitus säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

8. Huomiot 2 §:stä Määritelmät säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

9. Huomiot 2 e §:stä Kaupalliset kostotoimet säännöskohtaisine perusteluineen

Esityksessä ehdotettu käänteinen näyttötaakka olisi poikkeuksellinen ratkaisu Suomen oikeusjärjestelmässä. Tällainen menettelytavan muutos heikentäisi oikeusturvan periaatteita ja edellyttäisi perusteellisempaa arviointia perusoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta.

Käänteisen näyttötaakan käyttöönoton perusteluna esitetään pelon vähentäminen viedä kiellettyjä kauppatapoja elintarvikemarkkinavaltuutetun tutkittavaksi, koska ostajat saattaisivat ryhtyä laissa kiellettyihin kostotoimiin. Esityksessä ei huomioida sitä, että valituksen elintarvikemarkkinavaltuutetulle voi tehdä täysin anonyymisti, ja valtuutetulla on selkeä velvollisuus suojella ilmoittajan henkilöllisyyttä. Näin ollen pelko kostotoimista ei ole perusteltua. Elintarvikemarkkinavaltuutettu on ottanut käyttöön anonyymin ilmoituskanavan, jolla se edelleen pyrkii madaltamaan ilmoituskynnystä.

Vastustamme esitettyä muutosta, joka on perustelematon ja ylimitoitettu.

10. Huomiot 3 a §:stä Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta säännöskohtaisine perusteluineen

K-kauppiasliitto ry yhtyy Kesko Oyj:n lausuntoon.

11. Huomiot 4 a §:stä Neuvotteluvoiman väärinkäyttö säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

12. Huomiot 4 b §:stä Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

13. Huomiot 4 c §:stä Ostajan tuotemerkin suosimisen kielto säännöskohtaisine perusteluineen

K-kauppiasliitto ry yhtyy Kesko Oyj:n lausuntoon 4 c §: n osalta ja toteaa lisäksi, että omien tuotemerkkien rooli eri vähittäiskaupan toimijoilla on hyvin erilainen. Itsenäiset K-kauppiasyrittäjät ostavat sekä brändituotteet että ns. omat merkit tukkukaupalta tai teollisuudelta yritykselleen edelleen asiakkaille myytäväksi. ”Omat merkit” eivät ole K-Marketia, K-Supermarketia tai K-Citymarketin päivittäistavarapuolta operoivien K-kauppiasyrittäjien omia merkkejä, vaan tukkukauppana toimivan Kesko Oyj:n merkkejä. Kauppiaalle ja monelle asiakkaalle Pirkka on merkkituote siinä missä muutkin. Keskustelu kaupan omien merkkien roolista on tästä näkökulmasta vääristynyttä. Onkin syytä täsmentää, mitä omilla merkeillä tarkoitetaan ja kenen omasta merkistä kulloinkin puhutaan.

14. Huomiot 5 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja 7 §:stä valvonta säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

15. Huomiot 10 §:stä Huomautus, 11 §:stä Julkinen varoitus ja 11 a §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kielto säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

16. Huomiot 11 b §:stä Markkinaoikeuden asettama kielto ja 12 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

17. Huomiot siirtymäsäännöksestä

Ei lausuttavaa.

18. Huomiot 12 a §:stä seuraamusmaksu ja 13 b §:stä Viranomaisten välinen tietojenvaihto säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

19. Huomiot Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta säännöskohtaisine perusteluineen

Ei lausuttavaa.

Ahtola Mikko
K-kauppiasliitto ry

